

INGLIZ TILI GRAMMATIKASIDA SIFAT DARAJALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Termiz davlat universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti

1-bosqich 124-guruh talabasi

ABDURAHMONOVA SARVINOZ

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tili morfologiyasida eng muhim mavzulardan biri bo'lmish sifat darajalari lingvistik jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, daraja kategoriyalarining leksik, semantik va morfologik xususiyatlariga alohida to'xtaladi.

Kalit so'zlar: sifat, darajalar, affiks, artikl, lingvistik tahlil.

Abstract: This article analyzes the linguistic aspects of adjectives, one of the most important topics in the morphology of the English language. It also focuses on the lexical, semantic and morphological characteristics of the categories of adjectives.

Keywords: adjective, adjectives, affixes, articles, linguistic analysis.

Kundan kunga rivojlanish qadamlarini bosib o'tayotgan zamonaviy dunyomizda insonlarning boshqa chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqish va ishtiyoqlari ham yuqori pog'onalariga ko'tarilmoqda. Butun dunyoda tan olingan mashhur yozuvchi Chingiz Aytmatov aytganlaridek: "Til yo'qolsa, xalq ham yo'qoladi". Shunday ekan, har bir millatning har bir a'zosi uchun o'z tilini asrab-avaylash, unga hurmat ko'rsatish oliy vazifadir. Binobarin, har bir millatning tili o'z adabiy ko'rinishiga hamda grammatik kategoriyalariga ega. Jumladan, ingliz tili grammatika tizimi ham rang-barang zamonlar zanjiri, morfologik strukturalar, sintaktik qurilmalar kabi muhim belgilar bilan to'la. Yuqoridagilarning barchasi ingliz tilini o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Bunga sabab qilib, grammatikaning aniq va tushunarli qilib mazmun ifodalashda, so'z boyligidan to'g'ri foydalanish yoxud to'g'ri gap tuzishdagi vazifasini ko'rsatishimiz mumkin. Misol uchun, butun jahon bo'ylab ommalashgan IELTS tizimidagi barcha skillar: listening, reading, speaking and writinglarning asosi ham bevosita grammatika bilan uzviy bog'liq. Agar siz sintaktik, ya'ni gap tuzilishini o'rganuvchi bo'lim haqida yetarlicha ma'lumotga ega bo'lsangiz, speaking va writing skillaridagi muammolarni tez hal qila olasiz. Chunonchi, gapda so'zlarning to'g'ri joylashuvi, ularning leksik ma'nolari va so'z turkumlarining mos ravishda o'zaro bir-biriga bog'lanishi kabi morfologik ma'lumotlar haqida xabardor bo'lsangiz, listening va reading skillarini o'zlashtirishingiz "xamirdan qil sug'urganday" oson kichadi. Morfologiya bo'limida o'z o'rniga ega bo'lgan so'z turkumlaridan biri bu - adjective (sifat) va the degrees of adjective (sifat darajalari) hisoblanadi.

In English grammar, adjective – a word used with a noun to describe or point out the person, animal, place or thing, which the noun names or to tell the number of quantity.¹

Example: Anna is a clever girl. In sentence “clever” is an adjective which shows what kind of girl Anna is or in other words, “clever” describes the girl Anna. Sifat kategoriyasidagi soʻzlar biror predmet, voqea - hodisa va holatning belgi - xususiyatlarini (yaʼni rangini, hajmini, shaklini, xarakterga xos jihatlari, vaznini, massasini) ifodalash uchun xizmat qiladi. Masalan: qizil olma, sabrli odam, shinam uy kabi. In English and Uzbek grammar, an adjective is neither singular nor plural. A final -s is never added to an adjective. Example: I saw some beautiful pictures ✓ Beautifuls pictures ✗

Adjectives have their own degrees called degrees of adjectives or degrees of comparison that compare one thing or person to another. There are 3 degrees of adjectives: positive, comparative and superlative degree in English.

1. THE POSITIVE DEGREE - is the adjective in its simple form. It is used to express the mere existence of some quality of what we speak about. Also it is used when no comparison is made. Oddiy daraja – biror - bir ot oldidan kelib, qiyoslamaydi ham, ortiq joyini ham koʻrsatmaydi. Shunchaki, oʻtning belgi-xususiyatini aniqlab keladi. Masalan: My bag is small or Sara is a helpful person. Oddiy daraja shakli oldidan the aniq artikli ishlatilmaydi: My friend is clever. Ammo baʼzi oddiy darajadagi sifatlar oldidan the kelib, ular oʻtlashadi. Example: the poor-kambagʻallar, the blind-koʻrlar kabi.² Ushbu birikmalarda poor va blind soʻzlari aslida sifat soʻz turkumiga tegishli, biroq ular oʻtlashganligi sababli ot soʻz turkumi vazifasida kela oladi: The unemployed want to find new jobs.--- Ishsizlar yangi ish topishni xohlaydi. (“unemployed”-otlashgan sifat). Shu bilan birgalikda, oldidan sifat kelgan oʻtning ikkinchi marotaba takrorlayotganimizda ham uning oldidan **the** aniq artiklini qoʻllashimiz mumkin: My neighbour is a rich man. The rich man likes helping others. Qoʻshimcha qilib aytganda, **not as...as** - **dek emas** birikmasi doimo oddiy darajada ishlatiladi. Example: He is not as tall as me. U mendek uzun emas.

2. COMPARATIVE DEGREE - expresses a higher degree of the quality and also is used when more than two things are compared each other. Qiyosiy darajada ikkita narsani bir-biri bilan taqqoslab, biri ikkinchiga qaraganda -roq ekanligini koʻrsatamiz. Bu darajani ikki xil usul yordamida hosil qilishimiz mumkin. **1.** Agar sifat bir boʻgʻinli boʻlsa, soʻzning oxiriga -er affiksi qoʻshiladi. Example: longer, bigger,

¹ English grammar&Composition. Wren, Martin. S. Chand & Company Ltd. New Delhi. 2018.85-page.

² “Step by step”. Shahboz Toshpoʻlatov. Regbooks nashriyoti. Toshkent: 2020. 174-bet.

older and etc. Quyida **-er** qo'shimchasini to'g'ri qo'llash uchun zarur bo'lgan ko'rsatmalar berilgan:

- a)** oxiriga harfi **-e** bilan tugagan sifatlar **-r** ning o'zi qo'shiladi: close- closer.
b) oxirgi harfi **-y** bilan tugaydigan ikki bo'g'inli sifatlar **-er** qo'shilganda, **-y** tushib qoladi va **-ier** qo'shiladi: easy-easier. **c)** oxirgi harfi bitta unli va bitta undosh bo'lsa, oxiridagi undosh yana bittaga ortadi: **big-bigger** kabi. **2.** Agar sifat ko'p bo'g'inli bo'lsa, ushbu sifat oldidan **more** so'zini qo'yish orqali yasaladi. Example: more important, more beautiful kabi.

Ko'p hollarda qiyosiy darajadagi sifatlar qatnashgan gapda ikkita narsani taqqoslaganda **-dan ko'ra/-ga qaraganda** ma'nolarida **than** ishlatiladi. Than qatnashuvchi gaplarning uch xil strukturaviy formulalari mavjud: **the comparative adjective + than + noun/pronoun/S+Verb**.

- 1). I know English better than my sister. (noun)
- 2). My friend is more talented than me. (pronoun)
- 3). My mum prepared more delicious salad than our neighbour cooked. (S+Verb).

3.SUPERLATIVE DEGREE – denotes the highest degree of the quality and is used when more than two things (or sets of things) are compared. Orttirma daraja formalari orqali predmet, holatga oid belgi- xususiyatlarning ortiqlik ma'nolari, ya'ni belgining normal holatdan yuqoriligi, balandligi ifodalanadi. Orttirma darajadagi barcha sifatlar oldidan doimo **the** aniq artikli ishlatiladi.

* Agar sifatlar bir bo'g'inli bo'lsa, orttirma darajani hosil qilish uchun **-est** affiksi qo'shiladi: **big - the biggest**, **soft - the softest** kabi.

Quyida **-est** qo'shimchasi qo'shilganda qanday imloviy qoidalar bo'lishi keltirilgan: **a).** oxirgi harfi **-e** bilan tugagan sifatlar **-st** qo'shiladi: **close- the closest**
b). oxirgi harfi **-y** bilan tugaydigan ikki bo'g'inli sifatlar **-est** bilan hosil qilinadi. Bu holatda oxiridagi **-y** tushib, o'rniga **-iest** qo'shiladi: **easy – the easiest**.
c). oxirgi harfi bitta unli va bitta undosh bilan tugagan sifatlar **-est** qo'shilganda, oxiridagi undosh ikkilanadi: **big - the biggest**.

* Ko'p bo'g'inli (ikki va undan ortiq bo'g'inli) sifatlar oldidan **eng** ma'nosida **most** so'zi ishlatiladi: **expensive – the most expensive**, **intelligent - the most intelligent** and etc. Binobarin, ingliz tilida ba'zi sifatlar orttirma daraja shaklini ko'rsatishda yuqoridagi har ikki usuldan foydalanishi mumkin: Example:

clear		the clearest		the most clear
true		the truest		the most true
free		the freest		the most free
wise		the wisest		the most wise

Xulosa qilib aytganda, sifat soʻz turkumi hamda sifat darajalari ingliz tili morfologiyasida qanchalar muhim rol oʻynasa, til oʻrganuvchilar uchun ham shunchalar ahamiyatga molik. Negaki, ingliz tili arkonlaridan biri boʻlmish – sifat va uning darajalari haqida mukammal darajada maʼlumotga ega boʻlgan shaxs ingliz tilida bimalol toʻgʻri strukturadagi gaplarni tuza oladi va boshqa insonlar bilam muloqot qila olish qobiliyatiga ega boʻladi. Zero, ingliz tili – zamon talabidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “English grammar&Composition”. Wren, Martin. S. Chand & Company Ltd. New Delhi. 2018.
2. “Step by step”. Shahboz Toshpoʻlatov. Regbooks nashriyoti. Toshkent: 2020.
3. “Oʻzbek tili grammatikasi”. A. Nurmonov. Oʻzbekiston SSR “Fan” nashriyoti. Toshkent. 1975.
4. “Destination B2”. Malcolm Mann. Steve Taylore-Knowles. MACMILLAN. Thailand. 2008.